

Trozubi kačun

Premda su kačuni ili orhideje poslovno rijetke i ugrožene vrste, trozubi kačun ili mali kačun (*Orchis tridentata*) jedan je od češćih kačuna otoka Krka. Može se pronaći na suhim travnjacima zapadne obale, na središnjem Krku, u okolini Dobrinja, kod Solina i drugdje. Cvjetovi su mu bijelkasti s izrazitim ljubičasto-crvenkastim točkama i piegama, a cvjeta u proljeće.

Papa Franjo: *Laudato Si'*,
iz enciklike o brizi za zajednički dom (2015.)

Prema ničemu na ovome svijetu ne možemo biti ravnodušni

1. »*LAUDATO SI', mi' Signore*« – »Hvaljen budi, moj Gospodine« pjeva je sveti Franjo Asiški. U toj lijepoj pjesmi podsjeća nas da je naš zajednički dom također poput sestre s kojom dijelimo svoj život i poput ljepje majke koja nas prima u svoje ruke: »Hvaljen budi, moj Gospodine, za sestru našu, majku Zemlju koja nas uzdržava i nama upravlja i izvodi plodove razne i šarenog cvijeće i travu.«

2. Ta sestra jeca zbog zla koje joj nanosimo, zbog neodgovornog korištenja i zlorporabe dobara koje je Bog stavio u nju. Odrastali smo misleći da smo njezini vlasnici i gospodari, kojima je dopušteno pljačkati je do mile volje. Nasilje koje prebiva u ljudskom srcu, ranjenom grijehom, očituje se također u značajima bolesti koje primjećujemo du, vodi, zraku i živim bićima. Zbog toga se medu najzanemarenije i najzlostavljanje siromašne ubraja naša podlaćena i opustošena zemlja, koja »se muči u porodajnim bolima« (Rim 8, 22). Zaboravljamo da smo mi sami prah (usp. Post 2, 7). Samo naše tijelo sastavljeno je od istih elemenata od kojih i naš planet, njegov zrak udišemo i njegova nas voda oživljuje i osvježava.

Čuvajmo ča imamo!

NOVI LIST
primorsko-goranska
Zupanija

Priroda
Javna ustanova

**25 NAJZANIMLJIVIJIH
KRČKIH KRAJOBRAZA**

POSEBAN PRILOG NOVOGA LISTA U POVODU SVJETSKOG DANA PLANETA ZEMLJE, 22. TRAVNJA

mr. sc. Sonja Šišić, ravnateljica Javne ustanove Priroda

Prirodna baština temeljna sastavnica identiteta PGŽ-a

Zbog raznolikosti i očuvanosti prirodne baštine Primorsko-goransku županiju s razlogom možemo nazvati prirodnom oazom u srcu Europe

Primorsko-goranska županija nalazi se na čvorušu gdje se tri različita i velika biogeografska područja što rezultira činjenicom da se na tom prostoru može naći nekoliko vrsta vrsta biljaka i nekoliko dešetaka tisuća vrsta životinja. Bogastvu života svijeta dodatno doprinosi raznolikost geološke podloge, reljef, krasnih fenomena, vodnih pojava, a spomenjeno ga i brojne endemische vrste koje se smatraju rijekama i ugrozjenima, pa čine sastavni dio evropske ekološke mreže Natura 2000.

Zaštićenim područjima i ekološkim mrežama Natura 2000 upravlja javne ustanove za zaštitu prirode. Na području Županije djeluju tri takve ustanove: Javna ustanova Park prirode Učka (čiji je osnivač država), te Javna ustanova Priroda, koja s izuzetkom posluvatišta Nacionalnog parka i Parka prirode, te upravlja svim ostalim prirodnim vrijednim područjima u Županiji. Osimče Javne ustanove Priroda je Primorsko-goranska županija.

Dio europske ekološke mreže Natura 2000

Bogatstvo živoga svijeta, šuma, travnjaka, stijena, vodenih površina, geološke baštine i krajobraza u Primorsko-goranskoj županiji naneće potresu posebne skrbki o prirodnim vrijednostima. Upravo o čijem očuvanju biogeografske i geološke raznovrsnosti, na prostoru Primorsko-goranske županije, proglašeno u turističkom smislu. Iz navedenih se razloga kao strateški cilj rada Javne ustanove

Vještinska korist od zaštićenih područja

Prirodna baština smatra se jednim od nositelja identiteta Županije te vrlo važnim resursom i pokretačem gospodarskog i društvenog razvoja, poglavito u turističkom smislu. Iz navedenih se razloga kao strateški cilj rada Javne ustanove

Priroda ističe održivo upravljanje zaštićenom i vrijednom prirodnom baštrom, a osnovne aktivnosti usmjerene su u očuvanje i zaštitu ukupne biološke raznolikosti te održljivom korištenju i valorizacijom prirodne baštine.

Provodenje načela održivoga razvoja

No, cilj zaštite prirode nije isključivo očuvanje "rezervata" u kojima se nastoje zadzirati prirodni procesi, stanisa, vrste i krajobraz koji su se, u našem podneblju, ipak, u većini slučajeva, razvijali usporedno s tradicijskim korištenjem prostora. Stoga su, radi sustavne zaštite, ali i valorizacije prirode baštine, u Županji ustanovi Priroda pokrenute aktivnosti na uređenju brojnih poučnih staza te osmišljavanju i stavljanju u funkciju dvaju centara za posjetitelje. Centar za posjetitelje s opovršnjem za bijeloglavu supovu u mjestu Beli na otoku Cresu i Posjetiteljski centar u velikim zvijerima u Staroj Sušici u Gorskome kotaru.

Centar u Belom

Centar za posjetitelje s opovršnjem za bijeloglavu supovu u Belom stavljen je u funkciju prošle

ma, bogatoj flori i fauni, a često pruža i mogućnosti socijalizacije. Postejanje i posjećivanje zaštićenih područja u pravilu smanjuje stepu napetosti, antisocijalnog i neprihvativog ponašanja te predonosi interakciju i boljku lokalne zajednice.

Kontakt s prirodom

Centar ističe održivo upravljanje zaštićenom i vrijednom prirodnom baštrom, a osnovne aktivnosti usmjerene su u očuvanje i zaštitu ukupne biološke raznolikosti te održljivom korištenju i valorizacijom prirodne baštine.

Centar u Staroj Sušici

S obzirom na to da na području Republike Hrvatske ne postoji centar u kojem se sustavno i na primjer način promiču velike živjeli, aktivnosti slične turističke valorizacije i stavljanja prirodne baštine u funkciju razvoja planirane su i za područje Gorskih kota.

Kako bi se simbolično pridružili obilježavanju 25 obljetnice Primorsko-goranske županije, u ovom prilogu izdvajamo i opisujemo 25 specifičnih zaštićenih područja i područja ekološke mreže otoka Krka. Vjerujemo da će ovi zanimljivi krajobrazi pobuditati poziv potencijalnih posjetitelja i potaknuti ih na očuvanje, otkrivanje, obilazak, samostalno istraživanje ili štjanju kroz ova, ali i mnoga druga prirodno vrijedna područja otoka Krka i čitave ludešno lijepo zeleno-plave Županije.

mr. sc. Marko Randić, savjetnik-biolog JU Priroda

Očuvanje krčkih krajobraza od iznimne važnosti

U Primorsko-goranskoj županiji najznačajniji „prirodni“ krajobraz nalaze se u krškom podzemlju, u podmorju i u nekim teže dostupnim planinskim predjelima

Krajobraze uobičajeno dijeleme na prirodne i antropogene. Dano na planetu Željiti gotovo da i ne postoje krajobrazi koji nisu pod izravnim i onečišćenim utjecajem čovjeka. U Primorsko-goranskoj županiji najznačajniji „prirodni“ krajobraz nalaze se u krškom podzemlju, u podmorju i u nekim teže dostupnim planinskim predjelima. U njih čovjek u pravilu rijetko dolazi. Primjeri takvih krajobraza na našem području

„Prirodni“ krajobraz, najmanje izloženi nepovoljnim djelovanjima čovjeka mogu biti morski i kopneni (sumski, planinski, krški i podzemni i nadzemni), dok među antropogeno ubrajamo one ruralne, urbanne, industrijske i druge.

Osnovne funkcije očuvanih, prirodnih krajobraza su, primjerice, održavanje ekološke stabilnosti uz područje biološke raznolikosti, održavanje migracijskih putova biljaka i životinja (migracijski koridor), održavanje čistoće zraka, vode i da, održavanje povoljnoga utjecaja na klimu (kanjoni) usmjeravaju

puhanje vjetra, hrda i planine omogućavaju veću koljicu padalina, sume, zadržavaju vlagu i ujetci na cikotu i zdušnost izvora...), kao i omogućavanje nesmetane evolucije prirodnog svijeta, živog i neživog.

Krki krajobrazi, prirodni ali i antropogeni koji nisu znatnije na ruševi, negativnim djelovanjem čovjeka najlepši su i najzanimljiviji i zimi i u jesen ili u rano proljeće kad vrucnje nisu prevelike i kad nema gužve turista. Od prikazanih 25 zanimljivih krčkih krajobraza

samo su četiri cjeline danna zakonski zaštićene formotloški rezervat Kuntrup, ornitološko-botanički rezervat Prvič te sumski rezervati Košljun i Glavotok, međutim, većina ovdje spomenutih krajobraza predložena je za zaštitu u nekoj od kategorija zaštite prema prostornim planovinama (Županija i gradova/općina). Ostih 25 područja većina ih je u planovinama označena znakom „značajni krajobraz“, u kojima očuvanje prirodnih značajki krajobraza ima najveću važnost.

Papa Franjo: Laudato Si,
Iz enciklike o brzi za zajednički dom (2015.)

Prema ničemu na ovome svijetu ne možemo biti ravnodušni

3. Prije više od pedeset godina dok se svjet ljujao na rubu nuklearnog rata, sveti papa Ivan XXIII je načinio encikliku kojom je kaže da je obdušen razvojem. Je potesnica za mir. Upozorava ponaru prirodi i turistickim katoličkim svijetu, ali je dodao „...a jednako tako svim ljudima dešava vojno“. Sada, dok unikavanje okoliša poprima globalne namjene, želimo se obaviti svim osobama koje žive na našem planetu. U svojoj pobudnici Ewangelii gaudium obratio sam se člancovima Crke kako bili ih potaknuti na trajnu misljenu obnovu. U ovoj enciklici posebno želim učiti u dijalog sa svima o našem zajedničkom domu.

4. Oasan godina nakon ponuke Pacem in terris, 1971. blaževo Pavlo VI. osvrnu se na ekološki problematik, predstavivši je kao kizu koja je „dramatična posljedica“ nekontroliranoga čovjekova djelovanja: „Nepromišljenim, iskoristljivanjem prirodnih dobara, on riskira da je uništi te riskira da i sam postane žrtva tog sružavanja“. Govorio je također u Organizaciji za prehranu i poljoprivredu UN-a o mogućnosti da „pod utjecajem industrijske civilizacije [...] dođe do pravke ekološke katastrofe, ističući „bitnost i nužnost radikalnog zaokretu u čovjekovu ponašanju, jer zadivljajući znanstveni napredci, zapamćujući tehnološki izumi, čudesni ekonomski rasi, ma koliko veliki bili, ako nisu združeni s tarsinskim društvenim i moralnim napretkom, na kraju će se okrenuti protiv čovjeka.“

5. Sveti Ivan Pavao II. toj je temu pridavao sve veću pozornost. U svojoj prvoj enciklici Iznio je optuženje da čovjek „ne zamjećuje druga značajna svoga prirodnog okoliša osim onih koja služe za neposrednu upotrebu i potrošnju“. Poslije je pozvao na **globalno ekološko obraćanje**. No istodobno je primijetio kako se premačilo nastoji oko toga „da se odriže moralni uvjeti autentične „ljudske ekologije“. Unistite čovjekova okoliša nešto je vrlo ozbiljno, ne samo zato što je Bog povjeren čovjeku brig za svijet nego i zato što je sam ljudski život dar koji treba zaštiti od raznih obilika obvezujućih. Svaka težnja za zaštitom i poboljšanjem svijeta zahtjeva duboku promjenu, „mijenjanje stilove života, mode proizvodnje i potrošnje, ustajne strukturi moći koje danas vladaju društvenom. Istarski ljudski razvoj posjeduje moralno značenje i prepostavlja puno poštovanje ljudske osobe, ali mora posvećivati i pozornost svijetu koji nas okružuje i voditi računa o naravi svakoga bita i o njegovoj užajanoj povезanosti u uređenom sustavu“. Stoga, čovjekova sposobnost da preobražava stvarnost mora biti u skladu s izvornim Božjim darivanjem svega što postoji.

6. Moj prethodnik Benedikt XVI. također je predložio da se sudjelne strukture učorcuju smrtnji u funkcioniiranju svjetske ekonomije i da se isprave modeli rasta koji se nisu pokazali sposobnim za jamačiti i postavljati okolišu. Primijetio je da se još ne može autorizirati izdvajajući rezervi od njegovih voda, jer **okoliš prirode jedna je i nedjeljiva i uključuje okoliš**. Moži, sputnici, objektivne odnose i prirode učorcuju, te toga obilježjuju i preoznajaju predušno povezanost u kulturnim kojih oblikuje ljudske vrijednosti. Papa Benedikt XVI. ponovno nas je prepoznavao kako je prirodni okoliš pun mraza koje smo mu zadali svojim neodgovornim ponašanjem. Društveno okrenutje ima također svoje rane. Ali sve su one zapravo uzrokovane istim zlom, to jest idejom da ne postoji neopbitno istine koja vodi naš život, te je stoga ljudska sloboda bezgranična. Zabranjava se da čovjek nije sam sluhod koja se svara od sebe. Čovjek ne svara samoga sebe. On je duh i volja, ali i priroda. Očimom nas je brigom pozvao da prepoznamo kako je stvoreni svijet izložen pogibiji, samo gdje smo i ponjeviće instancije, gdje je sve što postoji jedinošavno naše vlasništvo i trošimo to samo za sebe. A rasplinski odnos prema stvarnom svijetu započinje i same gdje više ne priznajemo nijednu višu instancu od nas sa mnom, već gledamo same sebe.

Sveti Marko

Strma litica nad morem

Krajobraz zasijene stijene otoka Sv. Marko koja strši iz mora uprizoren je na poznatoj slici Mencija Clementa Črnića (1865. – 1930.). Danas je premošten dvama kracima Krčkog mosta. Kao što možemo naslušati prema pejzažu na slici, djelovanjem prirode i cjevaka vizure ovdasnjih krajobraza su u stalnoj mijenji, a kameniti pašnjaci u novije vrijeme polako zarastaju drvenastim biljkom, posebno božljastom šmrnikom, što je karakteristično za cijeli otok Krk. Iako je veći dio otoka Sv. Marko i danas ostao ogoljen, biljni svijet na njemu je vrlo šarolik i osebujući s nekoliko novih botaničkih varieteta. Ovdje su čak prvi put pronađene i opisane dvije nove vrste za znamos – ilirska perunikinja i Smithijina vesika. Jugozapadne obale otoka, kao da su nastale u nekoj geološkoj kataklizi u kojoj su na strimim padinama odvajeni i zaostali golemi blokovi stijena, a od kamenih osuljivača što se protezaju ispod njih oblikovana su uska ali lijepa žala. U kanalu između Sv. Marka i otoka Krka su zanimljive malene hrizi koje jedva vide iz mora, a vjerujemo svjedoče o nekadaloj kopnenoj vezi ova dva otoka.

Voz - uvala Selehotovica

Slikoviti obalni krajobazi sjevernog Krka

Na Crničevoj slici „školski“ Sv. Marko ističu se u krajobrazu Voz dvije tunere i ribarsku kućicu od kojih danas više nema ni trag. Viđivo je da se i krajobraz mnogo promjenio – iznad mjeseta gdje su nekoci stajale tunere još se ističu lilijsne padine u kojima su urezane plitke erozijske jaruge, a iz njih izviru mali izvori. Vegetacija se ovdje odlikuje šikarom i čvrstim busenima omakaste šiljevine te nekolikom rjetkih biljaka. Iznad pojasa lilija protezu se vapnenacke padine, na čijem se rubu razrasata pašnjak u kojem prevladava kovilje, a predložno je vrlo zanimljivo promatrati i vrijeme sazrijevanja klasi, kada se svelasto perasto osje kovilja valovito povija na vjetru. Slikovita i razvedena obala u okolini uvalice Selehotovice, između Šilo i uvala Vodotoci severno od Omisija također odlikuje raznolikostom krajobraza, zanimljivosti, jednu od njih dine zaslijenjene i zasljenjene obale kao specifično stanište živog svijeta, a drugu loke, od kojih je najpoznatija lokva s morskom vodom nastala urušavanjem podzemne supljine.

Veli vrh - uvala Blatna

Šumski krajobazi povijesnog značenja

Šumsku području koja krije ostatak kćice prošlosti proteže se na sjeverozapadnom dijelu Krka, od autokampa u Njiviciama do petro-kemijskih postrojenja kod Omisija. Stoga očuvani prirodni krajobraz ima značajnu važnost kao uobičajujući, odnosno tampon-zona između industrije i turizma. Posebnu vrijednost daje mu obala koja je uglavnom razjedena i hridnasta, a i guta šume se na obali nadvala neposredno iznad mora. Za razumijevanje prošlosti ovog krajobraza važna je pretpovijesna gradina na Velenom vrhu s očuvanim obrambenim sonozidanjima koja je prevladavala nad pristaništem u uvali Blatna i izvorom pitke vode na području Belog kamika. Druga važna povijesna lokacija su razvaline Mohorova.

Ilirska perunikinja

Kovilje

Veli vrh - uvala Blatna

Šumski krajobazi povijesnog značenja

Šumsku području koja krije ostatak kćice prošlosti proteže se na sjeverozapadnom dijelu Krka, od autokampa u Njiviciama do petro-kemijskih postrojenja kod Omisija. Stoga očuvani prirodni krajobraz ima značajnu važnost kao uobičajujući, odnosno tampon-zona između industrije i turizma. Posebnu vrijednost daje mu obala koja je uglavnom razjedena i hridnasta, a i guta šume se na obali nadvala neposredno iznad mora. Za razumijevanje prošlosti ovog krajobraza važna je pretpovijesna gradina na Velenom vrhu s očuvanim obrambenim sonozidanjima koja je prevladavala nad pristaništem u uvali Blatna i izvorom pitke vode na području Belog kamika. Druga važna povijesna lokacija su razvaline Mohorova.

Jezero

Jedinstvena slatkvodna otočna oaza i iznimno stanište ptica

Jezero kod Njivice neobično je vrijedan i uveličajući krajobrazni tip jedrasnih otoka, a napose one ispod Krka. Pristupa slatkvodna površina okoline močvarne obale u skrom, pogonjani i rančićom nenađenovaljivo su stanište rijekim biljkama. Šivotinjama i pticama močvaricama te vežban migracijskim körđem pticama selicanima. Na njegova obala su vrijeme seobe znade noćni nekoliko tisuća lastavica koje se ovdje sakupljuju iz svih obližnjih i daljih krajeva, osobito iz Slovenije. Iznimnost slatkvodnog staništa ogleda se i u činjenici da je Jezero kriptodepresija – dno mu je sedam metara ispod morske razine, ali zbog hidrostatskog tlaka slatke vode, slana morska ne može prodrijeti u jezero. U okolini jezera krajobraz je zamijenjiv poplavni travnjaci Velog luga i Malog luga, vlaže šume u kojima ima i kontinentalnog raslinja (primjerice slavonskog hrastu lužnjaku i kontinentalnog običnog grba) te flisno brdo Gorice s očvatom lokom i rijetkim »orhidejskim« travnjacima.

Hrast crni uz obalu kod Njivice

Zamočvarena šuma uz obale Jezera

Papa Franjo: Laudato Si,
Iz enciklike o brzi za zajednički dom (2015.)

Ujedinjeni istom brigom

7. U tim se izjavama papà osjeća odjek razmišljanja brojnih znanstvenika, filozofa, teologa i društvenih organizacija, koji su obogatili čitavu mlađe o tim pitanjima. Ne možemo ipak ignorirati činjenicu da su i izvan Katoličke crkve druge Crkve i kršćanske zajednice – kao i druge religije – izrazito duboku briž i pružaju dragocjena razničnjeljiva o tim pitanjima koje su nam stvina na stiku. Kako bili naveo samo posebno važan primjer, ukazao ču podsetiti na doprinos dragoga ekumenskog patrijarha Bartolomeja, s kojim dijelimo nadu u puno crkveno jedinstvo.

8. Patrijarh Bartolomej posebno je govorio o nužnosti da se svij pokajemo, zbog svega košeg postupanja prema planetu, jer su mjeri u kojih svij mi uzrokujuemo male ekološke štete pozvani smo prepozнатi »svi, manji ili veći, doprinose izobiljevanju i uništavanju okoliša«. On je više puta te oduševio i uverljivo potvrdio, pozivajući nas da priznamo grijeh protiv stvaranja: »To što ljudi umstavaju biološku raznolikost u Božjem stvaranju, to što ljudi ugrožavaju cjelovitost Zemlje i pridonose klimatskoj promjeni, iščuvajući zemlju njezinih prirodnih sumu ili umstavajući njezinu vlažnu području; to što ljudi traju vodu, to, znak: sve su to grijest.« Zato jer je »sločin protiv prirode zločin protiv nas samih i protiv Bogova.«

9. Istodobno, Bartolomej je upozorio na etičke i duhovne korijene ekoloških problema, koji nas pozivaju tražiti rješenja ne samo u tehnologiji već i u promjeni čovjeka, jer čemo se u protivnom batiti samo simptomima. Predložio nam je da prijedemo s potrošnje na žrtvu, s poštovanjem na velikodušnost, s rasipanja na sposobnost dijeljenja, u askezi koja »znači naučiti davati, a ne jednostavno odricati se. To je način ljubitelja, posupnog prijelaza s onoga što ja želim na ono što treba Božji svijet. To je oslobođenje od straha, poštipe i uvezanosti.« Kao kršćani također smo pozvani »prihvati svijet kao sakrament zajedništva, kao način dijeljenja s Bogom i s blžnjim u globalnim razmjerima. Naše je skromno uvjerenje da se božansko i judejsko susreće u najistinjutu pojedinosti svijeta koji je Bog stvorio, koji tvori neraskidivu cjelinu, čak i u najistinjutu zmu prasište našega planeta.«

Uvala Slivanjska i špilja Biseruka

Priobalni arhaički krajobrazzi

Krajobraz uvale Slivanjske s terasicom plođnjeg lla na mlinjaturnoj očuvanoj flisnoj površini, presušujućim povremenim lokvama, romantičnom razvalinom nedovršenoga kamenoga ugostiteljskoga objekta, lučicom – povijesnim pristaništem naselja Rudine te slikovitim pješčanim žalom i kamenitom sklojicom, prvo je na što naiđu turisti koji s crikveničke riviere dođu brodicom u razgledavanje znamenite spilje Biseruke. Do spilje će ih kroz karnevar dovesti obilježena turistička poučna staza na kojoj, uz pomoć poučnih ploća, mogu dobiti osnovne informacije, primjerice o sozidima pregađenom kulturnom krajobrazu iz naselje Rudine, o snazi bubre, kamenjarskim pašnjacima, aromatičnom bilju... i najzad, silaskom u spilju upoznat će se i s viličkom raznynom podzemnim krajobrazu otoka Krka. Zaselek Rudine sa svojom arhaičnom arhitekturon, strukturon naselja i suhozida, ovacma i poneto zapuštenom ruralnom okolicom očuvao je nesto od prvotne neodoljivosti tradicijskog antropogenog krajobraza otoka Krka.

Rt Ćuf

1 mala zasljanjena močvara

Zapadna obala otoka Krka, osobito dio od Njivica do Malinske, nije osobito razvedena. Iznimku čini prema moru izbočeni dvorak Rt Ćuf, a da zanimljivost obale bude veća, predonjela je i mala zasljanjena močvara – okrugla oveća lokva, smještena po sredini rta Ćuf, koja u vrijeme suše većim dijelom ostaje bez vode. Tada na njezinom blatinjavom, zaravnjenom dnu iscjetavaju bijela polja soli: pojava koja se osobito dobro ističe od okolnih površina i izgledom jako odskiče u krajobrazu. Prešoljeni blatinjavi mulj dna lokve iznimno je stanište nekoliko uko specijaliziranih organizama kao što su, primjerice, biljke slanjače (*Salicornia* spp.) i neke vrste ručkova koji svoje brojne mreže svijaju na žilavim stabljikama morinskog sita (*Juncus maritimus*).

Prugasti šafran

Poluotok Sulinj i uvala Soline

Zasljanjeni krajobraz niskih muljevitih obala

Debeli naslage crvenkaste zemlje na zavjetriškom dijelu poluotoka Sulini možda su istog ili sličnog portretja kao i crvenkasti pjesaci poluotoka Š. Marak kod Vrbnika. Čini se da su kvartarne starosti, a njihov ekoloških osobujnosti možemo zahvaliti pojavitvanju biljne zajednice pašnjaka način biljke primorskog čapljeza koji je na otoku Krku rijeđak i svojim tamnozeljenim lisnim rozetama, visokim stabljikama i bijelim cvjetovima daje poseban pečat krajobrazu. Geomorfološki se unutrašnjost poluotoka odlikuje pojavitvom plitkih tanjurastih ponikvi, od kojih su neke ispunjene vodom i služe kao stikovita poljoprista ovaca. Niski reljef duboko u potonute i prostrane uvale Soline sa zaravnjenim muljevitim obalama Melina u opred je prema prevladavajućem brodovitom reljefu i gubebasnim obalama ostalog dijela otoka Krka. Sluzave prevlake modrozeljenih algi koje omogućuju zadržavanje starih čestica mulja također doprinose nakupljanju lejkovitog blata – peloida. Tim maznim crmim muljem danas se mažu turisti pokusavajući se izbjegnuti od pojedinih bolestinja. Niske zasljanjene obale omogućavaju su u drevnoj prošlosti također istočravanje soli koja se tijekom kristalizacija u nekadašnjim solanama (*solinama*) zadržavajući silasan plime i osjeće sunca i vjetra. U mulji brojne su rupe i tuneli koje koriste crvi, mekušci i rakovi, a oni pak pratile gračiozne bijele čaplje i druge ptice močvarice. Prostrane sastojine halofitnih biljaka, salicornija (*salicornia*), kaklenjaka, sitova i mrižica, uz ptice, čine jedno od najzanimljivijih zasljenjenih staništa otoka Krka.

Slana močvara Meline

Čavlena - Dubašnica

Šuma drevnih hrastova

Cijeli zapadni dio otoka Krka obrostao je bogatim i prostranim listopadnim šumama, a predjeli Dubašnice (koja je dobila ime upravo po hrastu dubut) i oko uvala Čavlene najljepši su primjer takvih tipičnih sunčanskih krajobrazova. Ovdje nalazimo hrastove iznimnih dimenzija, od kojih su neki stari nekoliko stoljeća. Zanimljivo je lutati tim šumama u jesen kad se u njima razvija obilje plodista majrazolikih glijiva. Na zapadnoj obali nalazi se i šumski rezervat Glavotok – vatzadezela šumica crmke u okruženju listopadnih šuma. Franjevcji trećeredi zaštuju su za sadnju šumice ne-daleko njihovog glasovitog samostana. Danas vatzadezela šumica crnike broji stotinjak godina i ističe se kao izvođeni krajobraz otok unutar kompleksa okolnih listopadnih šuma. Šuma crmke proglašena je zaštićenom prirodnom vrijednošću u kategoriji posebnog šumskog rezervata.

Slatkovodna staništa u dubokoj ponikvi Ponikve

Krajobraz s umjetnom vodenom akumulacijom

Za potrebe vodovoda i opskrbe pitkom vodom na otoku Krku nekoz zamorećeno područje i periodički krije jezero Ponikve u središnjem dijelu otoka pretvoreno je u trajnu slatkovodnu akumulaciju – čime su Ponikve, kao i jezero kod Njivica, dobile na važnost kao svojevrsno stanište i rezervat vrijednog pričeg svijeta (premda nemanjem). Ponikve su ujedno i najveća ponikva otoka Krka te se odlikuju poniranjem vode u krško podzemlje. Od ponikava – karakterističnih površinskih oblika krša na otoku Krku, ima ih i plitki ili dubljih, većih ili manjih, tanjurastih, kotačastih ili ljevkasib. Bojne su ponikve rasušuti u samovrtoni umutrašnjosti otoka (područje Brud, Rasopasno i osobito između Bačića i Vrha nadomak zaselka Kosic). Najdublja i najveća je ipak hidrološki aktívna ponikva Ponikve. Postanak ponikava tumaći se na više načina, no najčešće objašnjenje uključuje urušavanje podzemnih stupljina i djelovanje vode, odnosno širenje pukotina uz otapanje vapnenca.

Stotinjak hrastova u vali Čavlene

Čavlena

Lokva u Sulini

Papa Franjo: Laudato Si;
Iz enciklike o brizi za zajednički dom (2015.)

Sveti Franjo Asiški

10. Ne želim nastaviti svoje izlaganje u ovoj enciklici a da ne spomenem lijep i poticajni prijer. Uzeo sam njegovo ime kao vodilj i nadahnuće u svom izboru za rimskog biskupa. Vjerujem da je Franjo primjer par excellence briže za ono što je slabo i jednočjelje ekologije, življene s radošću i vjerdosću. On je svetac zaštink, stvoritelj koji proučava i radi za život i zaštinku ekologije, ali je on također među nezgodnim. Pokušao je poslužiti brižu za Božje stvaranje i za maforsku i nadučnu. Valio je i bio je silno smiljanje zbog svoje radoši, svojega velikodušnog sebedanja, svojega sna, otvorenog svima. Bio je mistik i hodočasnici koji je živio u jedinstvenosti i čudesnom skladu s Bogom, s drugima, s prirodom i sa samim sobom. U njemu se vidi u kojoj su mjeri neraskidivo povezani briž za prirodu, pravednost prema siromušima, zaustavljanje za društvo i unitarni mir.

11. Njegovo nam sujedčanstvo također pokazuje da cijelovita ekologija vrlovereno prema kategorijama koje nadilaze jezik egzaktnih znanosti ili biologije i doveđe nas do same čovječjekovih biti. Kao što se događa kada se zaobilježi u nekoga, tako svaki put kada bi Franjo gledao sunce, mjesec, majčinu životinju, iz srca bi mu se vrinula pjesma i u svoju hvalu uključivan bi sru stvaranja. On je razgovarao s cijelom stvorenjem svijetom, propovijedao je čak i cvjetovima i spozinio ih da hvaljuje Gospodina kako da su razumni. Njegova stvorenja na svijet koji ga okružuje bila je nešto mnogo više od intelektualnog razumijevanja ili ekonomskog razvijenja, jer je za njega svako stvorenje bilo sestra, s kojom su ga vezali prisni odnosi. Njegov učenik sveti Bonaventura govorio je da „prromatrajući Boga ka prvi početak svega, bio je ispunjen silhom ljubavi i u najzanimljivije bi stvorce nazivao imenima braća i sestre“. To se uverenje ne može pretrezati kao iracionalni romanizam, jer utječe na opredjeljenja koja uvjetuju naše ponašanje. Ako pristupamo prirodi i okolišu bez ovorenosti dijeljenju i čudenju, ako više ne govorimo jezik bratstva i ljepote u našem odnosu sa svijetom, naša će stajališta biti stajališta gospodara, potrošača i pukog izrabljivača prirodnih dobara, koji nije sposoban postaviti granice svojim neposeđivim interesima. I obratno, ako osjećamo duboku povezanost sa svim Što postoji, umjerost i briža javit će se same od sebe. Strošoma i skromnost svetoga Franje nisu bili samo površna askeza, nego nesto dublje: odricanje od toga da se stvarnost učini puškinom predmetom korištenja i vlasti.

12. S druge strane, sveti Franjo, vjeran Pismu, predaže nam da prepoznamo prirodu kao divnu knjigu u kojoj nam Bog govori i premoši nam tračak svoje ljepote i svoje dobrote: „Jer prema vjetinji i ljepoti stvorenja možemo, po sličnosti, razmisljati o njihovu Tworu“ (Mudi 13, 5) i vječna njegova moć i božanstvo, onamo od stvaranja svijeta, umno se po djelima razabirev (Rim 1, 20). Zato je Franjo tražio da se u samostanu unutri ostava dio vira neobraden, da u njemu raste poljsko cvijeće, kako bi oni koji bi mu se divili mogli izdolj misao Bogu, tvorcu tolike ljepote. Svijet je više od jednog problema koji treba rješiti, svijet je radostan mistični koji promatramo u veselju i hvatu.

Lokva ukopana u Flizu

Vrbničko polje i pjeskoviti poluotok Sv. Marak

Veliku važnost među antropogenim ruralnim tipovima krajobraza za otoka Krka ima Vrbničko polje zasadeno vinogradima poznate

Vrbničko polje

Veliki broj vinograda u Vrbničkom polju je ujedno i predstavljajući posebnu oblikovanom reljefu i geološkom podlozi ovoga dijela otoka Krka, ali i neumornom i napornom radu težaka. Vinogradi su na vrbničkom polju nekoć zauzimali mnogo veće površine od čemu svjedoče brojni suhušodi, primjerice u predjelu Kuča - Treskavac i drugdje. Zadržali su se uglavnom u Vrbničkom polju gdje su ujeli za obradu bili povoljniji, a tle izdašnije. Vrbnički kraj krije i nalazište pjesaka koji prekrivaju poluotok Sv. Marak.

Okolica poluotoka sa slikovitim razvalinama istoimenih crkvice sv. Marka ističe se na krajobraznoj karti otoka Krka kao pjeskoviti kraj, obraстао posebnom vegetacijom. Crvenkasti pjesek vjerojatno su

natočeni geološkom razdoblju kvartara, a danas ih oblast osebujan garig bušina i velikog vrijes ili riske, *Eriac arborea* - po tome je obilježje selo Ruskobuško dobro ime! Na takvu vegetaciju ne nalazimo na drugim dijelovima otoka.

Vrbnik

Na strmoj litici nad morem

Drevni gradić Vrbnik smješten na slikovitim hridinama iznad mora jedan je od najlepših primjera akropskog gradića. Drevne akropske gradiće Kvarnera (Vrbnik, Beli i Lubenice na otoku Cresu, Bršće i Mošćenice na Liburniji...) izdvajaju smješteni na poseban i neobično značajan i vrijedan tip antropogenog krajobraza. Često se ljudskom rukom oblikovana priroda odvija isprepliće s divljom prirodom. Na liticama Vrbnika pronađeno je stanište jedne od najrjeđih papira Kvarnera, a endemične dekorativne biljke poput istarskog zvončića penju se na gradskе zidine. Gradić je stopljom s prirodom i teško je reći gdje završavaju litice, a gdje započinju zidine i fasade zgrada.

Pogled s Kalvarije na otočić Košljun

Košljun

Pošumljeni otočić bogate povijesti

Neobičan je maleni otočić bogate kulture prošlosti gorovo posve pošumljen vazdazelenom šumom. Njegov samostan i bogate zbirke treba pogledati svaki posjetitelj Punta i otoka Krka.

Otočić je po veličini otok od devet otoka i otočića koji okružuju otok Krk, tako izgledom stijenovit, na njemu ima obilje šumske vegetacije, s brojnim slikovitim stariim stablima, ali i nizblama ne nedostaje ni litica na kojima grijezde bijeloglavih supova i druge rijetke ptice. U pukotinama i policama stijena ukrštenjuju se rijetke endemische biljke. Nedaleko Plavnika je još jedan primjerodanstveni, vrijedan otocić – Mali Plavnik.

Maleni otočić Kormati u produžetku Tanke punte na Plavniku odlikuju se također privitnošću krajobraza i imaju osebujnu sačuvanu floru i faunu. Hridinaste obale ovdje ostavlja pod utjecajem su morske soli koju donose vjetovi, a morske ptice koje ovde obilno grijezde svojim izmetom donose dušišće spojeve u to pa omogućuju bujnjeg nitrofilnih i halofilnih biljaka što daje početak krajobrazu. Na Kormatima karakteristične su guste sastojine obalnog luka između kojih u doba grijezanja brojni galjevi savijaju grijezda.

Ljekovita kachulia

Papa Franjo: Laudato Si,
Iz enciklike o brzi za zajednički dom (2015.)

Moj apel

13. Hitan poziv da zaštitemo našu zajedničku kuću uključujući brigu da se cijela ljudska obitelj uđedini u traženju održivog i cjelovitog razvoja, jer znamo da se stvari mogu mijenjati. Stvoritelj nas ne ljuštu, on nikada ne posustaje u svojem planu ljudavki, ne kaje se sto nas je stvario. Čovječanstvo je još uvijek sposobno raditi zajedno na izgradnji našega jedinstvenog doma. Zabilježite obabiti sve, staci priznati i učiniti svima ono što je, u najboljem slučaju podržati ljudske aktivnosti, a u tomu da zajamči zaštitu našeg zajedničkog doma. Posebnu zahtjevnu zaštiti su oni koji se suin silama trude oko rješavanja dramatičnih posljedica unišćivanja okoliša na životne najistomaznije na svijetu. Mladi od nas traže promjene. Oni se pitaju kako je moguće težiti za tim da se gradi bolja budućnost, a ne misliti pritom na kružu okoliša i tijekom isključenja.

14. Upoznajem hilan poziv na obnovu dijaloga o načinu na koji gradimo budućnost planeta. Trebamo suočavanje koje će nas sve ujediniti, jer frazom okoliša koji živimo i njegovi ljudski konjenci tiču se svih nas i pogoduju sve nas. Svjetski ekološki pokret već je postigao znatan napredak i doveo do osnivanja brojnih udruženja građana koji se zaštuju za buduće svijest kod ljudi o tim izazovima. Nežalos, mnogi se napori upravljeni u traženju konkretnih rješenja za krizu okoliša često izjavljevaju ne samo zbog protiviljena moćnih nego i zbog opće nezainteresiranosti. Stanjista koja predstavljaju zapreku u pronađenju rješenja, također među vjencicima, kreću se od nježanja problema do ravnodušnosti, nehajne razigranice ili slijepog povjerenja u tehnološka rješenja. Trebamo novu sveopću solidarnost. Kao što su južnoafrički bliskupi rekli, „ponešto su talenti i uključenost svih kako bi se popravila šteta koju su ljudi nadnijeli Božjim djelu stvaranja“. Svi možemo dati svoj obor brizi za stvoreni svijet ka Božjim stvaranjima, svakotinu izborazbom i iskustvom, vlastitim inicijativama i sposobnostima.

Od rta Negrit do uvale Oprna

Obala krajobraz neponovljive ljepote

Obala od rta Negrit do uvale Oprna između Punta i Staru Bašku odlikuje se iznimnim lijepinom i očuvanomču svojih morskih uvala, podmorskih špilja i žala. Neke od tih uvala su geomorfološki zanimljive, a neke se u kopno nastavljaju dlikovitim bušnjim jarugama koje zavrsavaju prema plato Crkone gusto obraslovo grmljima i smilje i ljekovitoj kadulji, kuša čije nepregleđiva sastoline pruzaju neponovljive visualne i olfaktorne doživljaje posjetitelju koji se održava zakončiti u crnoj još neokreštinjenskom skladu otociću pasiškom krajobrazu. Ako nedaleko upečatljive lokve Dokulovo, koja leži na zaravni uz cestu Punat - Staru Bašku, skrenešu prema jugozapadu, stiši čemo u prostrane pašnjake pređele Crkote obrasle nepregleđivim sastojinama ljekovite kadulje ili kuša. Među češćim biljkama na takvom kamenitom pašnjacu su vrste koje sadrže veliki udio lako hlapivih, eterečnih aromatičnih ulja – ljekovita kadulja, smilje i druge. Odlikuju se iznimnim ljekovitim svojstvima i odlična su paša za pčele! U vrijeme cvatnje ističu se i lepotivim bojom. Osim eterečnih ulja, kachulia i smilje opskrbljeni su i pustenastim sivkastim listovinom, što im sve omogućuje da lakše podnesu sunči i ljetne žegre, ali i da se uspiješno odupri i uslušavaju uslijed vjetra koja na tim goletima učestalo puša.

Pastirski krajobraz Stare Baške

Kamenjarski pašnjaci s oporim biljem

Oko Stare Baške tipični su pastirski krajobazi, naizgled pusti, kameniti i beživotni. Ali to je samo na prvi pogled. Zatvirovi li pažljivo i detaljnije, kamenite zakutike i matoštete, prirodne oblike razigbanog reljefa – ili kamenita točla, bušnjice jaruge i njihove vertikalne stijene, nastigne vododerne... slij u ljudskom rukom oblikovane subozide, nači čemo na hujan i neobičan živi svjet, razno bilje, kukce gnezave, ptice... Mnogi od tih oblika endemne su svoje, prilagođene teškim uvjetima života na kamenjarima i stjenovitim staništima. A bilje su uz to i stalno izložene odigravanju stoke na svim dostupnim mjestima. Neke vrste bilja, poput sikavica, kravljaka, magareća tina ili kotrljana, stite se od životinja izraženim timovinom. Ta endemitna jasnučasta biljka na kvarnerskim otocima i u priborju najčešće nastanjuje vrlo specifična staništa – glibljiva točila (si-

Zapušteni vinogradi iznad Punta

„Škatulasti“ ruralni krajobraz

U okolici Punta, penjući se prema brdskim predjelima Velog vrba, našle smo na slikovite zapuštene ruralne krajobaze čije se značajke smjenjuju prema nadmorskoj visini. Možemo razlikovati nekoliko karakterističnih visinskih pojava: neposredno uz obalu prostire se poljoprivredni maslinik i drume – malib Šumarska ogradeni suhozidim u kojima zimi borave ove, zatim slijedi pojas zapuštenih terasastih (također gusitim spletom suhozida ogradenih) vinograda, koji smjenjuje širok pojas vazdelaznog, gusto izraslih bodjastolasnih grmova Šmrke, da bi se, najzad, na najvišim visinama, u svojoj divljini rasprostrojao još i pojas golog pustog kamenjara. Pojas zapuštenih vinograda možda će nas najviše zaintimirati. Nekak je u poskovima oko punatarskih vinograda presudnim ulogu imala voda, a težaci su je zadržavali u kamennom zdencu – Velenom zdencu. On je i danas sačuvan. U njemu živi na Krku rijetka i osebujna „najmanja cvjetnica na svijetu“ – Wölflia arithra – vrsta cijušne vodenе leće, koja poput zelenog saga gusto pokriva površinu vode.

Vidikovac u šumi Črnac iznad prijevoja Treskavac

U sredini pustog, kamenitog, golog krajobaza, ogradena kamenitim subozidom, stoji osamljena šuma Črnac. Uključena je u ispranu i golu pustost i neobično „kontrasta“ – hišnjom kamenju tamnim („črnim“) zelenilom borovih krošnji (*Pinus nigra*). Na završetku pastirskog puta, u gornjem dijelu te ljudskom rukom posade, na ūune, iznadaju se izbjija na jedan od najljepših vidikovaca u ovom kraju

Endemični hrvatski kozlinc

pare), ali i na golem ſkarapu jugozapadnog Kika nalazi povoljno kamenito tlo, iznimno je zanimljiv prizor promatrati kad na njegove guste bljedoljubičaste crvenaste skrivenošte, lepino plavaju, krpajući tisu i ostalih žučaka. Također je jedan otocić – Galum, neobična trokuta oblika smješten južno od Stare Baške. I na njemu grlićeve galeboje, pa oni svojim kričanjem i nadljeđanjem grlijeve povrećavaju život i zanimljivost prirodnog krajobraza ovog otoka.

Mugar iznad Batomila

Kutjevački kozlinc

smješten je na samom rubu ūune, ali i na rubu duboke stjenovite udoline Baščanske kotline. Vidik je veličanstven, zračan, često sibanc jakom burom. Baška i Baščanska korduna su kao na clancu, a osobito se lijepo ističe kamenita visoravan na suprotnoj strani Baščanske kotline. S ove vizure vidi se da ta visoravan prozvana „mjesečeve površine“ i nije bila sasvim „mjesečevo“ tij. Ogorjeno – kako si obično predodjećemo na temelju tumačenja i pričanja namjernika i turističkih djelatnika: ima tu prilično šumica hrašća, krzljavih briještaja i javora řestila (koje se isčišu svojim obojenim sredinom ili žurom lišćem u jesen), a još se desće vele površine oblaste vazdelazljenom Šmrkom – koja je zaslašnje cijele padine prema Malom Hlunu (vrhničkom). Na tom kamenitom platu, osim onoga što je priroda u obnovi sama načinila, vidljivi su i nedavni napori Šumara – npr. novi površini i posadeni mali borci, pa ne znaju li bi se veselišto što se ušla rolički napori da se ogoljile kamenite površine „vratre“ ūuni, ili bi se zašlosti zbog grubosti nepovršitivog putog kamenitog pastirskog krajobraza.

Veli vrh - Obzova

Ogoljeni krajobraz najviših užvisina otoka Krka

Imeđu Velog vrha (541 m) i strogom prilivom Baščanske kotline leže drijje, za koje prilike doista velike i prostrane ponikve izdužene u smjeru sjeverozapad-jugostok. U dnu južne ponikve lijepa je i neobična lokva – Vela lokva. Dno ponikve je vodonepropusno jer se u njemu zadržava tanak sloj sljepog materijala, pa su u lokvi već zarađeni dijelovi tla zamotavani (sto je sasvim neobično pojavu na jugoistočnom dijelu otoka Krka). Na sličnu pojavu u konfiguraciji i izgledu terena nači čemo i u slevnije smještenoj ponikvi, gdje je u novije vrijeme iskopano ili produženo u flisnom dnu još nekoliko lokvi koje su sasud od vitalne važnosti za održavanje ekstenzivnog očvarstva. Ponikve s lokvama snažan su krajobrazni kontrasti na uglavnom kamenitoj i ogoljeloj površini, a lijepotu i neobičnost izgleda predstavlja osobito pojedinačna dugogacka suhozida koji dijeli Veli lokvu i poniku u dva dijela te se proteže dalje na padinama ponikve u kamenitu pustinju. Veli vrh zapravo ga (nekoliko desetak(a) metara susjedni vrhovi Obzova (568

Baščanska kotlina

Plodna zelena oaza na fliju okružena strmim kamenitim liticama

Vodonepropusno fliso tlo natopljeno mnogim izvorima i vodama jedine stalne tekućine na jadranskim otočicima – Suhe rične baščanske, ozivljavaju brojne zelene sumice, polja i vrtovi koji su u potpunom krajobraznom kontrastu nasuprot bezživinim, do bjeljne kamenje, ispravno okrenutim strmim liticama i kamenim osilnicama. Oni poput teško savladljivih i neobičnih bedema omeđuju ovu flidnu oazu – idolištu. Bettwissom dirljivim slijemovito bedema, koja naravu sjajdom krik ptiće ili odron kamenjima prouzročuju, kreštanjem ewaca na visini, kroz tek poneki pasuti koji zna za skrivene prolaze u stjeni, a u novije vrijeme divlja ljepota krajobraza nadahnjuje i privlači planinare i penjače.

Kameniti predio Lipica iznad Batomila

Baščanska kotlina

Papa Franjo: Laudato Si,
iz enciklike o brzi za zajednički dom (2015.)

Moj apel

/ nastavak /

15. Nadam se da će naručiva enciklica, koja se predlaže socijalnom utjecaju Crkve, ponuditi prepoznati veličinu, bitinu i ljepotu izazova koji je pred nama. Načinjeći izazove, predloži novi izazovi, da nam je kršćanski krajac kada bi ujedno ponudio plodove danas dostupnoga znanstvenog istraživanja, postavujući da nosi donikupanu uzbudljivu konkretan temelj etičkom i duhovnom punu koji slijedi. Potičući ad te povećanje ponoviti ču me obrazovanja koja se oslanjaju na Judeo-kršćansku tradiciju, a koja mogu dati veću dosljednost našemu zauzimanju za okoliš. Zatim ću pokutiti doprijeti do korištenja sličnog stanja tako da dokućem ne samo znakovne veći i dubljih izroka. Tako ćemo modi predložiti ekologiju koja će, u svojim različitim vidovima, ujediniti specifično mjesto koje hrvatske blice zauzima u ovome slijetu i njegove odnose da su stvarnost koja ga okružuje. U svjetlu tog promišljanja izjavit ću neke specifične prijedloge za djelovanje, koji uključuju i svakoga od nas i međunarodnu politiku. Na kraju, budući da sam uverjen kako svaka promjena treba motivacije i odgojnji proces, predložit ću neke načinjene smjernice za hrvatski razvoj, sadržavajući razinu rizicki kršćanskoga duhovnoga istraživa.

16. Iako svako poglavje ima vlastitu temu i specifičnu metodologiju, ponovio će se vratići i primatiti, iz nove perspektive, važna pitanja koja su obradivana u prethodnim poglavljima. To se posebno odnosi na važne teme koje se provlače kroz cijeli enciklik. Primjerice, najdublja povezanost srodmasnih i krhkih planeta, zatim uverenje da je svijet duboko povezan, kriptički novih paradigmi i oblika moći koji proizlaze iz tehnologije, poziv na traženje drugih načina razumijevanja gospodarenja i napretka; vlasništvo vrijednost svakog stvari, značenje ekologije za ljudje, potreba za iskre-nom i otvorenom raspravom, velika odgovornost međunarodne i mjesne politike, kultura odbacivanja i predlog novog načina života. Te teme nekih nikada bili zaključene ili napuštene, nego ujek iznova oblikovane i obogaćivane.

/Nastavak u prilogu za Dan biološke raznolikosti, 22. svibnja 2018./

Diviška

Pastirski krajobraz sa suhozidima i sličkovitom lokvom

Pastirski krajobrazi jugoistočnog Krka odlikuju se ogoljelošću terena, ali su neobično slikoviti zbog preplitanja i protezanja dugackih suhozida koji se pružaju unedogled i ostvaruju posebnu strukturu i teksturu krajobrazu. Tu su još mjestimice uključene i druge zanimljive pastirske građevine manjih dimenzija poput murgara, bunja, bunara, kružala, trokutastih i poligonalnih suhozidova ograđenih prostora i drugih, a već u njih nazadnje su dopremljene i širem području „mjeseceve poteline“ čija je „mjesecina točka“ lokva Diviška. Lokva je osobit krajobrazni dragulj – smještena u udaljenosti terena, a u njezini se središtu sastaje nekoliko suhozida koji je pregradjuju na više dijelova. Iz njezina središta suhozidi se zakasto rasprostiru po cijelom okolnom krajobrazu.

Zaravnjena i ogoljena „mješecova površina“ na sjeverosjekotu naglo se i njenadano, nizom strmih litica i točla ruši u more. Krajobrazno dojmljivo i veličanstvene litalicu tvore sjeveroistočne obale otoka Krka, protežući se od Kuntrepa do na Galvina. Tu je područje od prirodnog značenja, kao gnezdište bijeloglavih supova i drugih petrofiličnih ptica. Ovdje je 1962. godine prvi put na svjetu proglašen rezervat bijeloglavih supova. Pojedini uži predjeli rezervata su zasebne male krajobrazane cjeline poput dubokog i divljeg klanca Triget, pitomnjeg predjela Vrince ili kamenitog rta Galvina. Otočić Žeča (Žećevo) Velebitskom kanalu također je priklučen ovom ornitološkom rezervatu.

Gručišne endemite Krkavine

možemo otid i do obližnjeg pješkovitog Zaroka, posebne krajobrazne i prirodne zanimljivosti. Zarok je osobito prirodno pješčeno područje, danas načinost donekle nagredeno velikim ramama od iskopa pijeska i dijelom posušnjeno šumom crnog bora. Odlukovalo se bogatom endemitičnom florom i vegetacijom pješčaka od koje su danas preostali tek oskuđni relikti. Postoje razne teorije kako je mogao nastati ovaj neobični pješčani krajobraz, najznačajniji na Kvarneru podlje pješčanog otoka Suska. Najprihvatljivije se, tada, čini načinjenje po kojemu se pješak natoliko tijekom ljetnih doba, pri čemu je ulogu odigralo djelovanje tekućice Suhe rijice i ondašnjih snajnih vjetrova koji su puhal krajobrazom dok je moraš obala bila 100-tinjak metara niža, a obližnji gorod Štrit samo još jedan istaknuti vrhunac u nizu primorskog lanca planina.

Žalo u Baški

Najveće i najlepše šljunčano žalo na Kvarneru

Ni pomarni turistički stampero nije potpuno zbrisao prvotnu draz krajobraza navećer i najlepšeg šljunčanog žala na Kvarneru. Po njemu je lijepo prošetati pokojeg jesenjeg, zimskog ili ranoproljetnog dana kada je potpuno pustoto, a valovi tu rimično šumore uvijek iznose nadirajući i pudračeci se zabilježujući i krušljajući uspru i oblikte za sobom. Na učetu bujice Sube rčine osvjeđoci čemo se kako su vode ove tekućice sa svojim bočnim pritocima stoljećima otkidale komade stijena iz kamennih rijedana strmih padina Baščanske kotline i nanosile ih na Baščansku žalu gdje je more učinilo svoje i gdje su se oni postepeno oblikovali u ljepje oblikute šljunka. Odade

Tombola na Prviću

Bag i vrh Zidine

Pastirski krajobraz s vidikovcem

Svakog posjetitelja koji se zaputi u kamenite predjeli iznad Baške posebno se doimaju nezaboravni vidici s vrha Zidine na susjedni otok Prvić, na žalo u Baški i na ostale predjele. Također vrijedna posjeta je kružnim suhozidima ograđeni lokva Bag – slikovit krajobrazni detalj i stoljeće rječki vodozemaca. Na sedlo između Baga i Gašira, iznenadit će nas u kamenoj pustosi postojati murgar, pravog bijeloglavog gradića, a u njemu i suvoznicu. U takvom raspasini kamenim ogradama pastiri obavljaju važne poslove vezane uz ovo, kad one moraju biti na okupu prevojavaju ih, razvrtavaju i obiježjavaju, muzu, strzu i zaštitu od nametnika. U blizini murgara smještena je nezlostava lokva, znamenita u krovovima prirodonoslavnaca zbog osebutne vodenе faune koja ovdje ima jedinstveno stanje i priježišće. Ali ono što ljubi te prirode može zaučuditi ako se dovolje potruditi krajem zime, jest na sotinje cvjetova madarskog mazovca (*Colchicum hungaricum*) na kamenitom tlu murgara i drugdje po okolicu. Na njih, kad zasja štork siječanjko sunce ispod oblaka, dolete muhe pršilice cije nas zujanje upozorava na neobičan i lijep cvjetni prizor.

Tombola na Prviću

Vela luka i Mala luka - poluotok Sokol

„Polupustinjski“ krajobraz iznimne povijesne važnosti

Ovaj baškoviti i izvan turističke sezone pust, ogoljeli krajobraz vrijedno je potencijal upravo u to vrijeme, kad dobro vlegava u poluotok prostorne želu – ovdje je dnu duboko u kopno utvrčene vrata Vele Luke i u dnu Male Luke, samiju donjelu zaštićenu od bure u zaklonu dužog stjenovitog poluotoka Sokol. Zaravnjena prevlaka između Vele Luke i Male Luke nalikuje polupustinjskom krajobrazu; priznasti nanosi oblikovani dijelom od stjenjanih pješkovitih čestica koje je ponegdje načela erozija i pa kojima uspijeva tek poneki oskudni busen travi ili sita, postepeno se ili naglo učiđu prema debokim jarugama

Stjenoviti predjeli na obali otoka Prvića

izbradanim strmim kamenitim padinama bregova iza kojih nastupaju brdska zaravan otoka – tako zvana „mjesečeva površina“. Stjenoviti, danas od bure i kise isprani krajobraz poluotoka Sokol imao je veliku važnost u osviti civilizacije na otoku Krku. Tu je smještena drevna Korintija, čiji su ostaci i danas vidljivi. S prirodne točke stajališta osoblja su zanirljivo četiri okrugle ponike poredane u pravilnom mizu – načelo vjerovanja, kao posjedica nekog davnog posnječaju u geodetskim slojevima. Pojava je osobito dojnjavačka krajobraz promatranu iz zrakoplova (ili ako pogledamo satelitsku snimku).

Autohtona sorta smokve

Žalo u Baški

Bodljasti magareći trn

Otok Prvić

Gorski otok latica i bijeloglavih supova

Prije je otok gorskih, gotovo planinskih obilježja, cije vrline litalicu gledane iz blizine nikoga ne ostavljaju ravnodušnim. Na laticama grijezde bijeloglavih supova i druge rječke ptice, stoga je otok proglašen posebnim rezervatom. Unutrašnjost otoka je ogoljela i kamenita s oskuđnim tlorom, razdjelenim i oštrom kamenjem, izložena snažnim vjetrovima (posebno buri) i pasi vavaca, a u takvom krajobrazu jedva da može uspijevati pokojno stablo ili grm. Flora je, međutim, eak i na tako osebutnim staništima, ipak vrlo zanimljiva zbog njihovih endemika, pa i nekolicine planinskih vrsta koje su pragođene ovdasnjom oporoj klama. Prvić je jedan od rijekih jadranskih otoka

kojemu se obale zimi znaju zalediti, a glasovita senjska bura trajno utiskuje snažan počat na njegovim negostoljubivim i divljim krajobrazima. Turist iz Baške navije radi kupanja posjećuju zapadne i jugozapadne obale ovog pustog i stjenovitog otoka. Na njima ima lijepih uvala i zala. Geomorfološki se ističe dio jugozapadnih obala otoka u predjelu poluotoka Pipa. Ovdje se pojasi trošnili flisići naslage ispod vapneničkih latica protegnute u more i zavrsava malenom hridi – to je vjerojatno najlepši primjer „tombola“ na kvarnerskim otocima. U obalašnjem geomorfološkom tako se naziva prevlaka obala otoka koja s dvije bočne strane oblikuju sile valova, a s prednje strane od razorne sile mora takva neobična struktura zastitena je otpornijom kamenom hridi. Ujedno su bočne obalne strane tombola na rtu Pipa prirodno oblikovane kao atraktivne plaže za kupanje.

IMPRESSUM: Poseban prilog Čuvajmo ča imam! u povodu svjetskog dana planeta Zemlje, našklačnik Novi list d.d. Rijeka, urednički prilog Bruno Lončarić, grafička urednica Marlena Krušl Travatić, fekst mr. Marko Randić i iz publicacije Papa Franjo, Laudato Si', Dokumenti 169, KS, Zagreb, 2015., fotografije Arhiva JU Prvić, Novoga lista i TZO Baška, obrada fotografija Dolores Ilić, tiskano u Novom listu u subotu, 21. ravnja 2018.

Projekt »Naše šume«

Po dvije sjemenke crnoga bora

Tradicionalna crikvenička ekoakcija učenika OŠ Vladimira Nazora i djelatnika Rasadnika Podbadanj

U sklopu projekta „Naše šume“ učenici trećih razreda OŠ Vladimira Nazora posjetili su rasadnik Podbadanj Hrvatskih šuma Uprave šuma Podružnice Senj u Crikvenici. Djeca su sijala crni bor koji će za dvije godine biti spremjan za sadnju, odnosno pošumljavanje. Tada se akciji pridružuju stariji učenici iz crikveničke škole koji će pošumljavati svoj kraj.

Tradicia duga 110 godina

Rasadnik je osnovan 1908. godine pod nazivom "Kraljevsko zemaljsko bilještvo u Crikvenici" radi proizvodnje sadnica za pošumljivanje krskih područja priobalja. Povijes pošumljivanja ovoga kraja datira od još davnijih vremena, naime, 1878. osniva se „Kraljevsko nadzorništvo za pošumljivanje krasa Kraljevskog područja - Inspektorat za pošumljivanje krsova, goleti i uređenje bušica“ u Senju. Prvi rasadnik za proizvodnju šumskih sadnica nalazio se u Senjskoj Državi, na nadmorskoj visini

od 600 m, ali kako tamnoje prilike za uzgoj sadnica nisu bile odgovarajuće, pronalazi se pogodnija lokacija u samom zaledu Crikvenice. Naiječe zasluge ovde predaju prof. dr. ing. Alfonsu Kaudersu Šljim se angažmanom u Rasadniku prisutno sistematskom pošumljivanju krskih područja priobalja.

Povijes se pošumljavalno

krška područja po gradova Senja, Crikvenice, Novoga Vinodolskog prostor iznad Sušaka, te na otocima Pag

akciji pridružuju stariji učenici iz crikveničke škole koji će pošumljavati svoj kraj.

Trčaši su multipli kontejnere za proizvodnju šumskih sadnica napunili sustratom u koji su dodali ekološki brikanirani stajski gnoj, potom su u svaku komoru posjali po dvije sjemenke crnog bora, a potom

sjeme pokrili tankim slojem

sustrata i zaliili vodom.

Tradicija duga 110 godina

Rasadnik je osnovan 1908. godine pod nazivom "Kraljevsko zemaljsko bilještvo u Crikvenici" radi proizvodnje sadnica za pošumljivanje krskih područja priobalja. Povijes pošumljivanja ovoga kraja datira od još davnijih vremena, naime, 1878. osniva se „Kraljevsko nadzorništvo za pošumljivanje krasa Kraljevskog područja - Inspektorat za pošumljivanje krsova, goleti i uređenje bušica“ u Senju. Prvi rasadnik za proizvodnju šumskih sadnica nalazio se u Senjskoj Državi, na nadmorskoj visini

Učenici OŠ Vladimira Nazora s učiteljicama u crikveničkom rasadniku

Sadnice crnoga bora

Snežana Skorup, upraviteljica rasadnika Podbadanj s crikveničkim učenicima

ma. Uklono bille se proizvodi od vlasnih matičnih biljaka, a šumsko je sjeme na selektivnim i kvalificiranim šumskim sjemenskim objektima koje se obrađuje u Hrvatskom šumarskom institutu u Jastrebarskom.

Danas u Rasadniku radi pet radnika, od toga tri su šumske radnici i dva rasadnika, jedna je poslovna te je po zvanju dipl. inž. agr.) uz preveneni angažman dodatne radne snage kroz nazajhevni dio godine. Rasadnik raspolaže i gotovo 600m² različitne površine koji osjetljivoj vrstama ukrasnoj biljila olakšavaju prezmijavanje (posljednjih godina smo svjedoči povremenih kratkotrajnih „izleta“ temperature zraka u ječe milinice).

A. RAVLIĆ

dati sve od sebe činidi naš okoliš lijepim i zdravijim za boravak.

Sadnice se proizvode u

kontejnerima, kako šumske tako i ukrasne, da bismo ih mogli saditi tijekom čitave vegetacije u našim vrtovima

Prijavite se na jubilarni
5. Zeleni pojas
natječaj za sufinanciranje
ekoloških projekata i pridružite
nam se na našem zelenom putu!

Osmislite projekt zaštite okoliša
i prirode, ispunite online prijave
te zajedno pratićemo zeleni
pojas koji nas okružuje!

Natječaj traje
od 23. travnja do 27. svibnja,
informirajte se i
prijavite na stranicu
www.ina.hr/zelenipojas

Foto: Udruga mladih Feniks

INA sufinancira ekološke projekte

Proljeće je i ove godine donijelo Zeleni pojас

Tijekom proteklih pet godina realizirano je 65 projekata koje je INA sufinancirala ukupnim iznosom od više od 1,3 milijuna kuna kn

INA i ovu godinu organizira projekt Zeleni pojас – natječaj za sufinanciranje ekoloških projekata koje provode organizacije civilnog društva, javne obrazovne ustanove, dobrovoljna vatrogasna društva i parkovi prirode. Zeleni pojас ove godine obilježava svoj peti rođendan, a s obzirom na tematiku posvećenu očuvanju i zaštiti prirodnih resursa, projekt tradicionalno započinje uoči Dana planete Zemlje. Ovogodišnji natječaj za Zeleni pojас traje će od 23. travnja do 27. svibnja, a prijaviti se možete preko

Inine internetske stranice www.ina.hr/zelenipojas.

Kompanija je projekt pokrenula s ciljem širenja svijesti o važnosti održivog razvoja još u 2014. godini kako bi zajedno s nevladim udrugama i edukativnim ustanovama pridonijela očuvanju

okoliša u lokalnim zajednicama. „Tijekom proteklih pet godina realizirano je čak 65 projekata koje je INA sufinancirala ukupnim iznosom od više od 1,3 milijuna kuna kn. U suradnji s partnerima, kroz Zeleni pojас posadeno je 5722 sadnica drveća, cvije-

ća i raslinja te je ozelenjen prostor od 25.570 m². U sklopu projekta uredile su se zelene staze, obnavljala odmorista i dječja igrališta te su se čistile livade, šume, podmorje, priobalje, jezera i rijeke. Također, projekt je uključivao i obnovu prihvatilišta za životinje i uređenje njihovog okoliša, otvaranje učionica u prirodi te podršku radu učeničkim zadrgama i edukacije o ekologiji. Drago nam je što se projekt i ove godine nastavlja te se nadamo velikom odazivu i proteklih godina“, izjavila je Marina Burazer, direktorka Korporativnih komunikacija u Ini.

Ovogodišnji natječaj Zeleni pojас bit će predstavljen na konferenciji za medije 23. travnja kada će biti nagrađen najbolje realiziran projekt Zelenog pojasa iz 2016.. Radi se o projektu naziva „Senzorni park“ koji je realizirala Udruga za djecu s teškoćama u razvoju Zvončići iz Karlovca.

Udruga mladih Feniks u Perivoju Vranyczany u Oroslavju. Udruga je u suradnji s INA Klubom volontera omogućila da Vranyczanyjevo jezero postane odredište za edukaciju i odmor, uz istodobno podizanje ekološke svijesti građana Oroslavja

Nagrada Udruzi Zvončići

Udruga za djecu s teškoćama u razvoju Zvončići iz Karlovca dobit će Zeleni pojас nagradu za projekt Senzorni park. Nagrada se sastoji od skulpture koja je izrađena u suradnji sa Srednjom školom za primjereniju umjetnost Zagreb i Inine kartice u vrijednosti od 5.000 kn.

Projekt „Senzorni park“ dovršen je u proljeće 2017., a spojio je ekologiju i integraciju djece s teškoćama u razvoju u društvo tako što se projektom uredio okoliš oko zgrade Udruge i postavio senzorni park koji osigurava kvalitetniji boravak štićenika koji dolaze u Udrugu na terapije. Kako bi se projekt ostvario organizirana je volonterska akcija u kojoj je sudjelovalo 15 članova INA Kluba volontera koji su zajedno s djelatnicima i štićenicima Udruge pripremali teren za postavljanje senzornog parka, uredivali vrt te sudjelovali u kreativnoj radionici nakon vanjskih radova.

Podrška INA Kluba volontera

U 2017. godini na natječaju Zeleni pojас odabrano je 17 pobjedničkih projekata, a velika većina će se uz podršku INA Kluba volontera realizirati tijekom ovog proljeća.

Tako je 13. travnja finaliziran projekt Udruga mladih Feniks u Perivoju Vranyczany u Oroslavju. Udruga je u suradnji s INA Klubom volontera postavila sprave za vježbanje, klupu, koševe za smeće i kućice za ptice te obojala stare klupu kako bi omogućili da Vranyczanyjevo jezero postane odredište za edukaciju i odmor, uz istodobno podizanje ekološke svijesti građana Oroslavja.

Do kraja ovog mjeseca u planu je i realizacija ekološke akcije uređenja staze sv. Ciprijana u Splitu u organizaciji Hrvatske gorske službe spašavanja, a početkom svibnja Inini će volonteri pomoći pri prikupljanju naplavnog otpada na Krku u sklopu projekta „Plava vrča“ Udruge Obala naših skupina.

Na ovim će se aktivnostima Inim volonterima pridružiti i eko akcije podržati poznati bloggeri - Domagoj Sever i Jasmina Đaković koje možete pratiti na Instagramu pod profilima @domagojsever i @putopis.

